

Ruskoaho

11.5.2026

212/04.01.01/2026

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kokous 12.5.2026 klo 12.15

Asia: VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa ja tulla kuulluksi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030. KT toistaa näkemyksensä, että Suomen julkisen talouden kiivas velkaantuminen sekä heikko talouskasvu ovat erittäin huolestuttavia. Tilanne on heikentynyt julkisen talouden velkaantumisen osalta merkittävästi viime vuosina ja näkymät ovat synkentyneet entisestään. Pitkällä aikavälillä syntyvyyden lasku on Suomen suurin rakenteellinen haaste, minkä kääntämiseen olisi löydettävä keinoja. Hyvinvointiyhteiskunnan palvelulupaus niin palveluiden kuin sosiaaliturvan suhteen ei kestä nykyistä ennakoitua demografista kehitystä.

Julkisen talouden sektoreista valtion tilanne on heikoin. Kunnat ja hyvinvointialueet ovat olleet lähempänä tasapainoa, ja tähän tilanteeseen pääseminen on edellyttänyt paikallishallinnon toimijoilta jatkuvasti sopeuttavia toimintoja. Henkilöstöön kohdistuvat toimet ovat nousseet aiempaa voimakkaammin esiin, mikä näkyy työmarkkinoilla. KT:n vuoden vaihteen ajankohtaiskyselyn tulos osoitti, että hyvinvointialueilla irtisanotun henkilöstön määrä ylitti 1990-luvun laman tason.

Talouden tilanteesta ja velkaantumisen taittamisesta

Julkisen talouden velkaantuminen on noussut tasolle, jossa se itsessään voi haastaa ja rajoittaa tulevaisuuden kasvua. Velkaantumisen vauhti on huolestuttavan nopeaa. Sellaista tuottavuuden tai talouskasvun kiihtymistä on vaikea nähdä, joka poistaisi menojen sopeutuksen tarpeen. KT on korostanut, että uskottava velkaantumisen hillitseminen edellyttää merkittävää sopeutusta, minkä vuoksi taakanjakoa on toteutettava laajasti eri yhteiskunnan toimintoja sitouttaen. Mikäli suuria kokonaisuuksia jätetään kokonaan sopeutuksen ulkopuolelle, rasite kasautuu kohtuuttomasti muille sektoreille. Ajatus on ulotettava erilaisiin indeksisidonnaisiin menoihin, joiden osuus budjetista on merkittävä, sillä muuten velvoitteet muille sektoreille kasvavat.

Julkisen talouden sopeuttaminen ei saa kohdistua kohtuuttomasti hyvinvointiyhteiskunnan ydintehtäviin, joista ovat esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden kasvatus-, koulutus- ja hyvinvointipalveluihin. KT toistaa kantansa, että uuden kasvun synnyttämiseksi yritystukien kohdentamista tulisi arvioida siten, että ne tukisivat enemmän uutta kasvua kuin nykytilan säilyttämistä. Näitä toimenpiteitä on ollut liian vähän.

Ruskoaho

11.5.2026

212/04.01.01/2026

Tehtävien ja rahoituksen on kuljettava käsikädessä julkisissa palveluissa: mahdollisten rahoitusleikkausten vastapainona on oltava vastaavat muutokset tehtäviin. Palveluiden määrää ja kohdentumista on syytä arvioida yhdenvertaisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta ja on tarkasteltava peruspalvelujen ja täydentävien palvelujen suhdetta. Järjestöjen tai yksityisten palveluntuottajien tukeminen siirtää painopistettä pois yhdenvertaisesti saavutettavista palveluista ja ohjaa osaavaa työvoimaa peruspalveluiden ulkopuolelle.

KT pitää esimerkkinä julkisia palveluja uhkaavasta ja valtion taloutta heikentävästä yritystuesta yksityisen sairaanhoidon korvausten kasvattamisen. KT ei pidä rinnakkaisten järjestelmien kehittämistä tarkoituksenmukaisena, eikä julkisia varoja kannattaisi ohjata tähän. Yksityisen sairaanhoidon korvausten kasvattaminen luo kannustetta henkilöstön siirtymiseen sektorien välillä, lisää palkkakilpailua ja muita kustannuksia. Toimenpide voi heikentää henkilöstön saatavuutta ja riittävyttä hyvinvointialueilla, lisätä hoitojonoja ja terveystalouden häiriökysyntää ja kustannuksia.

Myönteisenä asiana KT pitää lisärahoitusta korkeakoulutuksen aloituspaikkojen lisäämiseen. On hyvä suunnata lisäykset talouskasvua kiihdyttävälle alueille. Tulevaisuuden kasvun edellytykset paranevat osaamistason kasvattamisen myötä ja aloituspaikkoja on kohdennettava erityisesti työvoimapulasta kasvaville alueille. Alat, joissa työllisyys ja palkat ovat korkeita, ovat lähtökohtaisesti niitä, joissa koulutuspaikkojen lisääminen tuottaa eniten kasvua, tuottavuutta ja lisäarvoa talouteen.

KT muistuttaa, että julkista sektoria koskevat tarkat mitoitus- ja kelpoisuusehdot palkattavalle henkilöstölle. Työvoimapulalla on kuntien ja hyvinvointialueiden kustannuksiin suuri merkitys. Hyvinvointialueet aloittivat tilanteessa, jossa pula pätevistä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista aiheutti mittavia kustannuksia, kun vuokratyövoiman ja ostopalveluiden hinnat kasvoivat voimakkaasti. Talouden ja työllisyyden heikko kehitys sekä hyvinvointialueiden säästötoimet ovat vähentäneet kilpailua työvoimasta ja työvoimapula sekä kustannuksien kasvu ovat tilapäisesti helpottaneet. KT korostaa, että talouden suhdanteen kääntyessä työvoimapula voi palata ja on tärkeä pitää huolta riittävästä koulutuspaikkojen lisäyksistä kuntien ja hyvinvointialueiden tarvitsemaan henkilöstöön, esimerkiksi lääkäreille, hammaslääkäreille, sosiaalityöntekijöille ja psykologeille. Nämä ovat kaikki korkean työllisyyden hakupainealoja, joilla koulutuspaikkojen lisäykset ovat hyvää talous-, työllisyys ja hyvinvointipolitiikkaa.

Hyvinvointialueiden taloudesta

Hyvinvointialueet tekivät odotettua suuremman talouskäänteen vuonna 2025, kun erilaiset mittavat sopeutustoimet alkoivat purra. Hyvinvointialueet ovat onnistuneet vähentämään kallista palveluiden ostamista ja vuokratyövoiman käyttöä ja suurempi osa palvelutuotannosta tehdään nyt omana toimintana, mikä on ollut merkittävä säästötoimi. Tässä mielessä hyvinvointialueuudistus ja suurempien järjestäjien leveämmät hartiat ovat toimineet toivotulla tavalla.

Hyvinvointialueet ovat käyneet mittavia yhteistoimintaneuvotteluja matkan varrella. Toimintoja on perattu läpi, päällekkäisyyksiä karsittu ja palveluverkkoja tiivistetty. Toimien seurauksena KT:n Ajankohtaiskyselyn mukaan vuonna 2025 arviolta noin 1 300 henkilöä irtisanottiin hyvinvointialueilta. Vaikka palvelutarve on väestön

Ruskoaho

11.5.2026

212/04.01.01/2026

ikäntymisen myötä kasvaneet ja hyvinvointialueet ovat lisänneet oman palvelutuotannon osuutta, vaikuttaa eri tietolähteiden mukaan siltä, että vuoden 2025 loppupuolella henkilöstömäärän kasvu hyvinvointialueilla olisi päättynyt. Hyvinvointialueet arvioivat myös KT:n ajankohtaiskyselyssä irtisanomisten määrän jopa hieman kasvavan vuonna 2026.

Hyvinvointialueiden näkymiä haastavat rahoitusmallin voimakkaat muutokset ja heilahdukset. Rahoitusmalli suunniteltiin tilanteeseen, jossa siirtyvä raha vastaisi kustannuksia, kustannukset kasvaisivat ennusteen mukaisesti ja alueiden diagnosoitiedot olisivat yhtenevät, laadukkaat ja selittäisivät kustannusten eroja alueiden välillä. Kun mikään näistä ei toteudu, rahoitusmalli on ongelmissa. Rahoituksen jälkikäteistarkistus ja sen aiheuttama rytmihäiriö on paljon tarkoitustaan suuremmassa roolissa.

Alueet ovat keskenään hyvin erilaisissa tilanteissa, mikä tarkoittaa merkittäviä eroja kannusteissa alueiden välillä. Rahoitusmallin säätäminen käsiöhuokseilla toteutuneiden talouslukujen valossa voi vääristää kannusteita entisestään. Alueiden liikkumatila monin paikoin on myös kapea tiukan substanssisääntelyn vuoksi.

Hyvinvointialueiden ennustettu kustannusten kasvu on nopeampaa lähivuosina kuin tulojen kasvu. Sekä alijäämien kattamisvelvoite että tuleva tulojen ja menojen epätasapaino edellyttävät mittavaa tuottavuuden kasvua tulevaisuudessaakin. Mikäli kustannuksia ei onnistuta leikkaamaan muuten, lienee realistista odottaa, että hyvinvointialueiden henkilöstömäärää sopeutetaan myös jatkossa.

Kuntien taloudesta

Kuntatalouden tilanne riippuu voimakkaasti verotuloista ja on siten altis yleiselle talouskehitykselle. Kuntien suhdanneherkkyyttä on korostanut työllisyyspalveluiden siirtyminen kuntien vastuulle. Heikentävä työllisyystilanne on syönyt merkittävästi kuntien liikkumavaraa, koska siirtyvä rahoitus oli arvioitu paremman työllisyystilanteen vallitessa. Tästä on aiheutunut kunnille satojen miljoonien ylimääräinen rasite. Kunnat ovatkin sopeuttaneet toimintaansa ja henkilöstömäärä on laskussa. Vaikka kunnissa irtisanomisten määrä onkin ollut hyvinvointialueita vähäisempää, ovat ne kuitenkin historiaan peilaten poikkeuksellisen korkeita.

Kunnissa normienpurku on edennyt hitaasti ja purettavia normeja on löytynyt vähän. Kuntien talousnäkymiä sumentavat lisäksi valtionosuusuudistuksen ja kiinteistöverouudistuksen viipyminen. Lähtökohtaisesti olisi hyvä, että verotusarvot olisivat mahdollisimman totuudenmukaiset. Vaikka lasten ja nuorten määrän valitettavan pienemisen johdosta palvelukysyntä laskee varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa, kustannusten sopeuttaminen ei ole suoraviivaista, sillä opetusta on järjestettävä oppilasmäärästä riippumatta. Muuttoliike erottaa kuntia lisäksi voimakkaasti.

Kunnissa henkilöstöpula nousee puheenaiheeksi vuotta 2030 lähestyessä, jolloin uusi varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitus astuu voimaan ja korkeakoulutettujen osuus henkilöstöstä tuplataan. Myös suuri määrä ammattitaitoisia päiväkodin johtajia tehdään muodollisesti epäpäteviksi jatkamaan työssään. Tämä tulee romuttamaan monen päiväkodin arjen, aiheuttamaan sijaisrumbaa ja heikentämään varhaiskasvatuksen laatua. Seuraava hallitus viimeistään joutuu asian ratkaisemaan.

Ruskoaho

11.5.2026

212/04.01.01/2026

Lopuksi

Julkisten talouden paraneminen edellyttää uutta kasvua ja tuottavuuden paranemista. Tuottavuuden paraneminen edellyttää, että osaavaa työvoimaa on saatavilla ja voidaan ottaa käyttöön uusia toimintatapoja ja tuotantoteknologiaa. Asioita on pystyttävä tekemään uusilla ja kustannusvaikuttavammilla tavoilla. Liikkumavaran luominen paikallisille toimijoille on keskeistä. KT:n ajankohtaiskyselyn mukaan kunnissa ja hyvinvointialueilla nähdään tiukan sääntelyn ja normiohjauksen uhkaavan palvelujen järjestämistä. Aito tuottavuus syntyy uusista tavoista toimia, eikä erilaiset rahanjakoa muuttavat uudistukset paranna julkisen talouden tilannetta kokonaisuutena.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUEETYÖNANTAJAT KT

pääekonomisti Juho Ruskoaho